

**TUKEA LASTEN JA NUORTEN TURVATAITOKASVATUKSEEN
KOULUTERVEYDENHUOLLOSSA**

Ilomäki Mia
Kinnunen Pauliina
Kuoppala Katri
Pynnönen Leena
Ranta Kirsti
Saarela Hannele
Saukkonen Minna
Vesterback Satu

Jyväskylän ammattikorkeakoulu
2.5.2013

JOHDANTO

Osallistuimme Jyväskylän ammattikorkeakoulun järjestämään Turvataitokasvatuksella turvaa lapselle –täydennyskoulutukseen. Koulutuksen tavoitteena on ollut saada valmiuksia suojata itseään ja pitää huolta omista rajoistaan, vahvistaa aikuisten osaamista lapsen turvan ja suojan lisäämiseksi. Tavoitteena on vahvistaa moniammatillista ja perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Koulutus on antanut valmiuksia turvataitokasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen sekä soveltamaan sisältöjä kouluterveydenhoitajan työhön.

Tämän työn tarkoituksena on tukea kouluterveydenhuollossa toimivaa terveydenhoitajaa sekä yhtenäistää toimintatapoja tilanteissa joissa herää huoli esimerkiksi lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, kaltoinkohtelusta tai väkivallasta.

Huolen vyöhyke	Huolen heräämisen syyt	Puuttumisen menetelmät	Yhteistyökumppanit
<p>Ei huolta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kaikki sujuu hyvin ja huolta lapsesta ei ole 	<ul style="list-style-type: none"> • Lapsen kasvu ja kehitys on iänmukaisella tasolla • Erityislapsen huomioiminen kehitystason mukaisesti. • Lapsella on riittävät sosiaaliset taidot ja hän on tasavertainen yhteisön jäsen • Perheellä on riittävästi voimavaroja ja sosiaaliset verkostot ovat kattavat 	<p>Ennaltaehkäisevä toiminta terveydenhoitajan työssä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Asetuksen mukaiset säännölliset terveystarkastukset • Luottamuksellinen suhde perheen ja lapsen kanssa • Oman ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen • Moniammattillisen yhteistyön kehittäminen <p>Ennaltaehkäisevä toiminta lapsen ja hänen perheensä kanssa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen • Perheen voimavarojen kartoittaminen ja tukeminen • Perheen sosiaalisen verkoston huomioiminen • Positiivisen palautteen antaminen perheelle ja lapselle • Parisuhteen ja vanhemmuuden tukeminen (kasvatuskeinot). <p>Ennaltaehkäisevä toiminta koulu yhteisössä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vanhempainillat • Terveystarkastuksen hyvä tavoitettavuus (hoitotunti) • Toimitaan ennalta sovittujen ohjeistusten mukaisesti (lähisuhde- ja kuritusväkivalta seulonta laajoissa terveystarkastuksissa), LIITE 1 • Terveystarkastuksen, koulukuraattorin sekä – psykologin yhteistyö • Turvataidoista keskustelu terveystarkastusten yhteydessä. <p>LIITE 2, 3 (Turvataitokasvatuksen periaatteita)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vanhemmat • Paikallinen kerhotoiminta • Liikuntalaturi • Seurakunta • Iltapäiväkerhot • Koulupoliisi • Nuorisotalot • Koululääkäri <p>Hyödyllisiä internetlinkkejä:</p> <p>http://www.mll.fi/vanhempainetti/</p> <p>http://www.mll.fi/nuortennetti/</p> <p>http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/</p> <p>http://www.nuortenlaturi.fi/liikuntalaturi</p>

Huolen vyöhyke	Huolen heräämisen syyt	Puuttumisen menetelmät	Yhteistyökumppanit
<p>Pieni huoli</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä • Luottamus omiin toiminta mahdollisuuksiin on vahva • Ajatuksia käynyt mielessä lisävoimavarojen tarpeesta 	<p>Ulkoiset merkit lapsessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kasvun taantuminen <p>Merkit lapsen käyttäytymisessä ja psyydessä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapsi on toistuvasti väsynyt • Keskittyminen voi olla vaikeaa • Lapsen käyttäytymisen muutokset • Sopimaton kielenkäyttö • Ikätasoa vastaamaton seksuaalisuuden korostaminen <p>Laiminlyönnin merkit lapsessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Likaiset/sopimattomat vaatteet • Lapsen nälkäisyys • Lisääntynyt aikuisen turvan ja hyväksynnän tarve • Toistuvat käynnit terveydenhoitajan luona • Satunnaiset poissaolot, myöhästymiset, kotitehtävien laiminlyönti ja koulutarvikkeiden unohtelu <p>Huomioid vanhempien käyttäytymisessä ja perheen dynamiikassa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vanhempien tapaamisessa syntynyt epämääräinen huoli • Vanhempien etäinen ja vähättelevä käytös lasta kohtaan Sovituille tapaamisille tulematta jättäminen, ei peruta varattuja aikoja. 	<p>Varhainen tukeminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koululaisen ja hänen perheensä avoin kuunteleminen • Kysytään suoraan ja rohkaistaan puhumaan vaikeistakin asioista • Parisuhteen ja vanhemmuuden tukeminen <p>Varhainen puheeksiottaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Huolen puheeksiottaminen ja sen perusteleva vanhemmille (Huolen puheeksioton ennakointilomake) <p>Toimenpiteet ja menetelmät</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yhteydenottaminen huoltajiin tarvittaessa • Tapaamisia lisätään perheen/lapsen kanssa • Kysytään lapsen kasvatukseen liittyvistä asioista • Tarvittaessa konsultoidaan perheneuvolaa • Oletusten sijaan etsitään aktiivisesti tietoa esittämällä avoimia kysymyksiä lapselle ja aikuiselle • Tarvittaessa huoli otetaan esille opettajan, kuraattorin, koulupsykologin tai oppilashuoltoryhmän kanssa (vanhempien lupa) • Kollegan konsultointi huolen vähentämiseksi • Kirjataan tarkasti huoli sekä mitä on tehty huolen vähentämiseksi 	<p>Vanhemmat Kollegat Koulun henkilökunta Oppilashuoltoryhmä Koululääkäri Perheneuvola http://www.jyvaskyla.fi/perheneuvola</p>

Huolen vyöhyke	Huolen heräämisen syyt	Puuttumisen menetelmät	Yhteistyökumppanit
<p>Huolen harmaa vyöhyke</p> <ul style="list-style-type: none"> • Huoli kasvaa ja on tuntuva • Luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee ja omat voimavarat ovat ehtymässä • Selvästi koettu lisävoimavarojen tarve ja kontrollin lisääminen 	<p>Ulkoiset merkit lapsessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mustelmat poskissa, reisissä, vartalossa, käsivarren yläosassa, pakaroissa • Raapimis-, repimis- ja pistovammat • Eri-ikäiset vammat, mustelmien värerit <p>Merkit lapsen käyttäytymisessä ja psyykkeessä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Erilaiset ja eriaistiset pelot, kosketuksesta kavahtaminen • Ahdistuneisuus ja syrjäänvetäytyminen • Sopeutumis- ja käyttäytymisongelmat • Hymyilemättömyys, katsekontaktin puute • Koulunkäyntivaikkeudet, pitkät poissaolot • Voimakas aikuisen miellyttämisen halu • Kiputunteukset ilman selkeää syytä (vatsakivut ym.) • Häiritsevä seksuaalinen käyttäytyminen • Kotoa karkaaminen ja jatkuva varuillaan olo • Ongelmat sosiaalisissa suhteissa <p>Laiminlyönnin merkit lapsessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Likaisuus • Rikkinäiset vaatteet • Uhkarohkeus/pelokkuus • Ikätasoa vastaamaton käytös (taantuminen/aikuisuus) • ”Näkymätön lapsi ” 	<p>Toimenpiteet ja menetelmät</p> <ul style="list-style-type: none"> • Perheen sosiaalisen verkoston kartoitus • Kysytään lapselta, onko hän huolissaan kenenkään päihteiden käytöstä • Verkostopalaverit, oppilashuoltoryhmät • Keskustellaan vanhempien kanssa kasvatus- ja kurinpitokeinoista • Kirjataan huoleen liittyvät havainnot ja tukitoimet • Kotiin suunnattu interventio esim. kotikäynnit • Kollegan konsultoiminen • Lastensuojelun konsultoiminen lapsen nimeä mainitsematta • Lastensuojeluilmoituksen tai –pyynnön tekeminen → tieto vanhemmille LIITE 5 <p>Jos lapsi kertoo kaltoinkohtelusta LIITE 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuuntele ja usko lasta • Kirjaa lapsen spontaani kertomus tarkasti ylös • Kestä lapsen esilletuoma ahdistus • Tue lasta ja rohkaise häntä puhumaan (reflektoi, käytä samoja sanoja ja termejä mitä lapsi käyttää) • Viestitä, että olet lasta varten • Kiitä lasta rohkeudesta • Rauhoita lasta ja vapauta lapsi vastuusta (”se mitä tapahtui, ei ollut 	<ul style="list-style-type: none"> • Vanhemmat • Koulun henkilökunta • Oppilashuoltoryhmä • Kriisikeskus Mobile p.014 2667150, viranomaisnumero p 014 2667151 http://www.kriisikeskusmobile.fi/ • Perheneuvola p 014 2663590 http://www.jyvaskyla.fi/perheneuvola • Lastensuojelu (alueen sosiaalityöntekijä) http://www.jyvaskyla.fi/sote/perheet/astensuojelu • Kolikko (Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä Liikkuva nuorisopsykiatrisen konsultaatio) p 014-2692160 <p>Hyödyllisiä numeroita ja linkkejä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jyväskylän seurakunnan perheasiain neuvottelukeskus p 014 3347800 klo 12-14.30 www.asiaalastensuojelusta.fi www.lastensuojelu.info www.varjomaailma.fi

	<p>Huomiot vanhempien käyttäytymisessä ja perheen dynamiikassa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Perheen päivärytmin puutteet ja ennustamattomuus • Kuritusväkivalta tai sen hyväksyminen • Piittaamattomuus ja tunnekylmyys lasta kohtaan • Aggressiivinen ja hyökkäävä käytös • Päihteiden käyttö • Perheen toimintakykyä laskevat terveysongelmat • Mielenterveysongelmat • Ristiriita vanhemman käyttäytymisen, puheen ja lapsen oireiden välillä • Epäily lähisuhdeväkivallasta <p>Huolen esiintuleminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapsi itse kertoo kaltoinkohtelusta • Vanhempi tai muu aikuinen kertoo (isovanhempi, naapuri, koulun henkilökunta) • Toinen lapsi kertoo (sisarus, kaveri). 	<p>sinun syysi”)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anna lapselle oikeus tunteisiin. • Jotta luottamussuhde säilyisi, peruste lapselle, miksi asiasta täytyy kertoa ulkopuoliselle (vanhempi, opettaja, muu tahon). Sano, että teet parhaasi suojellaksesi ja auttaaksesi lasta ja että siksi et voi pitää asiaa vaan omana tietonasi. • Vahvasta lapsen omia turvataitoja ja mieti hänen kanssaan miten hän voisi toimia jos vastaavaa vielä tapahtuisi. • Kerratkaa turvaohjeet: <ol style="list-style-type: none"> 1. Sano EI 2. Poistu 3. Kerro turvalliselle aikuiselle <p>Vanhempi tai muu aikuinen kertoo kaltoinkohtelusta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Selvitetään tekisikö ilmoittaja itse lastensuojeluilmoituksen • Tarvittaessa terveydenhoitaja keskustelee lapsen/nuoren kanssa ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä. • Vanhempien kanssa voidaan tehdä lastensuojelupyyntö • Terveystieteillä ilmoitusvelvollisuus 	
--	---	---	--

Huolen vyöhyke	Huolen heräämisen syyt	Puuttumisen menetelmät	Yhteistyökumppanit
<p>Suuri huoli</p> <ul style="list-style-type: none"> • Huolta on paljon ja jatkuvasti • Huoli tilanteesta on erittäin suuri • Lapsi on joko vaarassa tai välittömässä vaarassa • Omat keinot loppumassa tai loppuneet • Lisävoimavar oja saatava mukaan heti • Muutos tilanteeseen on saatava välittömästi 	<p>Ulkoiset merkit lapsessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Murtumat • Päänalueen vammat ja niistä johtuvat neurologiset oireet • Savukkeella polttamisjäljet • Palovammat • Mustelmat (kiinnitetään huomiota mustelman muotoon ja paikkaan). <p>Merkit lapsen käyttäytymisessä ja psyydessä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raivokohtaukset • Pelko, viha ja epäluottamus • Psykkiset ongelmat, masennus, vetäytyminen • Päihteiden käyttö • Viiltely ja itsetuhoisuus • Rikollinen toiminta • Kosketuksen karttaminen <p>Laiminlyönnin merkit lapsissa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kastelu ja tuhriminen <p>Seksuaalisen hyväksikäytön merkit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mustelmat ja nirhaumat rannoissa, reisien sisäpinnoilla ja alaselässä 	<p>Toimenpiteet ja menetelmät</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lastensuojeluilm oituksen tekeminen (tarvittaessa tehdään vanhempien tietämättä) • Konsultaatio ja moniammatillinen yhteistyö • Kirjaa omat havainnot ja tilanne tarkasti • Jos lapseen on kohdistunut rikos, neuvotaan asian esille tuojaa tekemään rikosilmoitus poliisille <p>Epäily seksuaalisesta kaltoinkohtelusta :</p> <p>Toiminta kiireellisessä tilanteessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kartoita alustavasti lapsen tilanne, ensiavun ja tuen tarve • Tee lastensuojeluilmoitus ja tutkintapyyntö poliisille. • Kirjaa tarkasti saadut tiedot ja havainnot sekä mistä huoli on herännyt LIITE 6. • Huolehdi lapsen turvallisuudesta • Vanhemmille ei kerrota epäilystä (sosiaalityöntekijä tai poliisi antaa terveydenhoitajalle jatkotoimenpideohjeet) <p>Toiminta</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poliisi p 071 8740521, 112 poliisin palvelupäivystys klo 8-16.15 p 071 8748644 • Lastensuojelu Tapionkadun sos.asema p 014 2663478 ma-pe klo 11-12 Hankasalmi sos.työntekijä ma-pe klo 9-10 p 014 2671225 Uurainen sos.työntekijä ma-pe klo 12-13 p 014 2672661 Muurame sos.työntekijä ma-to 9-10 ja pe 11-12 p 014 65961/vaihde Virka-ajan ulkopuolella sos.päivystys kriisikeskus Mobilissa http://www.jyvaskyla.fi/sote/sosiaalinentuki/sosiaalipaivystys • Kriisikeskus Mobile http://www.jyvaskyla.fi/sote/sosiaalinentuki/sosiaalipaivystys • Keskussairaala p 014 2691811 • Oma- ja koululääkäri • Ensi- ja turvakoti p 010 4237500 http://ksetu.fi/ <p>Hyödyllisiä linkkejä ja puhelinnumeroita:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raiskauskriisikeskus Tukinainen p 0800 97899 Jyväskylän toimipiste p 014 3349150 • Rikosuhripäivystys p 0203 16116 (auttava puhelin) • Monica Multicultural women´s help line p 09-692 2304 http://www.monikanaiset.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=92&Itemid=92 • Lapsiperheiden tilapäinen kotipalvelu ja perhetyö p 014 2663502 tai p 050 304 8268 (johtava perhetyöntekijä) <p>Tänne keskussairaalan linkki (toimintaohje seks.hyväks.)</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Ylikorostunut seksuaalinen käyttäytyminen • Epämääräiset kivut genitaalialueella, raskaus ja sukupuolitauti <p>Perheen dynamiikka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lähisuhdeväkivalta • Kuritusväkivalta 	<p>kiireettömässä tilanteessa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tee lastensuojeluilmoitus ja tutkintapyyntö poliisille • Kerro lapselle miksi olet hänestä huolissaan. • Avoimet kysymykset • Lapselle kerrotaan hänen oikeuksistaan koskemattomuuten • Huolehdi lapsen turvallisuudesta 	
--	--	---	--

-Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen, hoitotyön suositus
http://www.hotus.fi/system/files/Lasten_kaltoinkohtelun_tunnistaminen_SUM.PDF

-Lastensuojeluilmoitus

http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/49087_Lastensuojeluilmoitus_ilmoitusosa_2011.pdf